

یکی از مهارت‌های اصلی زبان خواندن است. خواندن چند گام دارد:

■ شناخت نشانه‌ها و کلمات

■ بازخوانی یا تلفظ واژه

■ مطابقت دادن شکل کلمه با تلفظ آن

■ خوانش درست متن

■ توجه به حسن و حال متن و رعایت آن

■ تشخیص معنا و درک پیام متن

بنابراین، خواندن مؤثر، آن است که پس از طی این مراحل، ما را به درک و دریافت درستی از نوشته برساند.

هر متن به تناسب درون مایه خود، ویژگی و خصوصیتی دارد که آن را از متن‌های دیگر، جدا می‌سازد.

متن حماسی با حالت پهلوانی و پیکارگرانه خوانده می‌شود و متنی که ستایش و نیایش پروردگار را بازگو می‌کند، با حالت فروتنی و خاکساری خوانده می‌شود.

شعر «راه نیک بختی» را که محتوای اندرزی دارد، با آهنگ و لحن نصیحت و حالت پندگویانه می‌خوانیم؛ به گونه‌ای که شنونده حس کند خود، مخاطب آن اندرز است.

این شعر را بخوانید و به لحن و آهنگ خواندن، توجه کنید.

آموزه ۶: راه نیک‌بختی

۱- زین گفته سعادت تو جویم / پس یاد بگیر هر چه گویم

قلمرو زبانی: زین: از این / سعادت: خوشبختی / جست: جست و جو کردن (بن ماضی):

جست؛ بن مضارع: جو / قلمرو ادبی: جناس ناهمسان: جویم، گویم / هم‌ریشگی: گفته،

گویم (رشته انسانی) / پساوند (قافیه): جویم، گویم

بازگردانی: از این سخنان فقط در اندیشه خوشبختی تو ام؛ پس هر چه را می‌گویم یاد بگیر.

پیام: راهنمایی

۲- می‌باش به عمر خود سحرخیز / وز خواب سحرگهان بپرهیز

قلمرو زبانی: می‌باش: بباش، فعل امر (استمراری) / **سحرگهان:** هنگام سحر / **پرهیز:** پرهیز کردن (بن ماضی: پرهیخت؛ بن مضارع: پرهیز) /

قلمرو ادبی: قافیه: سحرخیز، بپرهیز

بازگردانی: در زندگانی ات سحرخیز باش و از خواب سحرگاهی پرهیز کن.

پیام: اندرز به سحرخیزی

۳- با مادر خویش مهربان باش / آماده خدمتش به جان باش

قلمرو زبانی: مهربان: با محبت / **قلمرو ادبی:** واژه‌آرایی و ردیف: باش / **واج‌آرایی:** «ش» / **به جان:** کنایه از با همه وجود

بازگردانی: با مادر خودت مهربان باش و آماده باش که با همه وجودت به او خدمت کنی.

پیام: یاری مادر

۴- با چشم ادب نگر پدر را / از گفته او میبچ سر را

قلمرو زبانی: نگریستن: نگاه کردن (بن ماضی: نگریست؛ بن مضارع: نگر) / **«را» ی نخست:** به معنای «به» / **قلمرو ادبی:** سر پیچیدن: کنایه از

نافرمانی / **واج‌آرایی «ر»** / **ردیف:** را / **تناسب:** چشم، سر

بازگردانی: با ادبانه به پدرت نگاه کن و از گفته او سرپیچی نکن.

پیام: فرمان پدر را بردن

۵- چون این دو شوند از تو خرسند / خرسند شود ز تو خداوند

قلمرو زبانی: چون: هنگامی که / **خرسند:** خشنود، راضی / **قلمرو ادبی:** همیشگی: شوند، شود (رشته انسانی) / **واج‌آرایی «ن»** / **واژه‌آرایی:** خرسند،

تو

بازگردانی: چون پدر و مادر از تو خشنود شوند، خداوند از تو خرسند می‌شود.

پیام: فرمانبرداری از پدر و مادر

۶- چون با ادب و تمیز باشی / پیش همه کس عزیز باشی

قلمرو زبانی: چون: هنگامی که / **تمیز:** پاکیزه / **پیش:** نزد / **عزیز:** گرامی / **قلمرو ادبی:** واج آرای «ش» / **واژه آرای و ردیف:** باشی

بازگردانی: هنگامی که با ادب و پاکیزه باشی، نزد همه کس گرامی و ارجمند می‌شوی.

پیام: با ادب و پاکیزه بودن

۷- می‌کوش که هر چه گوید استاد / گیری همه را به چابکی یاد

قلمرو زبانی: می‌کوش: بکوش، فعل امر استمراری / **به چابکی:** به چالاکی / **قلمرو ادبی:** قافیه (پساوند): استاد، یاد

بازگردانی: بکوش که هر چه استاد می‌گوید همه را به سرعت یاد بگیری.

پیام: یادگیری از استاد

۸- زنه‌ار مگو سخن به جز راست / هر چند تو را در آن ضررهاست

قلمرو زبانی: زنه‌ار: واژه ای است که برای آگاهی دادن و هشدار به کار می‌رود، بهره‌یز / **مگو:** نگو / **ضرر:** زیان / **را:** به معنای «برای» / **قلمرو**

ادبی: قافیه (پساوند): راست، ضررهاست (ست) // **جناس ناهمسان:** هر، در / **واج آرای «ر»**

بازگردانی: آگاه باش و به جز سخن راست نگو، هر چند با راستگویی زیان می‌بینی.

پیام: راستگویی

۹- هر شب که روی به جامه خواب / کن نیک تأمل اندر این باب

قلمرو زبانی: جامه: تن پوش / **نیک:** خوب / **تأمل:** اندیشه / **اندر:** در / **باب:** موضوع / **قلمرو ادبی:** به جامه خواب رفتن: کنایه از قصد خوابیدن کردن

/ موقف المعانی

بازگردانی: هر شب که می‌خواهی بخوابی، درباره این موضوع خوب بیندیش.

پیام: اندیشیدن

۱۰- کان روز به علم تو چه افزود / وز کرده خود چه برده‌ای سود

قلمرو زبانی: کان: که آن / **علم:** دانش (هماواوآره ← ألم: درد) / **افزود:** اضافه شد (بن ماضی: افزود؛ بن مضارع: افزا) // **کرده:** کار / **قلمرو ادبی:**

واج آرای «د» / واژه آرای: چه

بازگردانی: که آن روز چقدر به علم تو افزوده شد و از کارت چقدر سود برده‌ای.

پیام: دانش اندوزی

۱۱- روزی که در آن نکرده‌ای کار / آن روز ز عمر خویش مشمار (ایرج میرزا)

قلمرو زبانی: عمر: زندگانی / شمردن: (بن ماضی: شمرد؛ بن مضارع: شمار) // قلمرو ادبی: واج‌آرایی «ر» / واژه‌آرایی: آن، روز

بازگردانی: روزی که در آن کاری نکرده‌ای، آن روز را از عمر خویش به شمار نیاور.

پیام: تشویق به کار و تلاش

۱- شاعر برای سعادت و خوشبختی چه کارهایی را پیشنهاد می‌کند؟

(۱) سحر خیز باش. (۲) با مادرت مهربانی کند و به او خدمت کن. (۳) سخنان پدرت را گوش کن. (۴) با ادب و تمیز باش. (۵) سخنان استادت را بیاموز (۶) راستگو باش. (۷) زندگانی‌ات را بیهوده نگذران.

۲- عبارت «جز راست نباید گفت؛ هر راست نشاید گفت»، با کدام قسمت شعر تناسب دارد؟ **نشاید: شایسته نیست**

زنهار مگو سخن به جز راست / هر چند تو را در آن ضررهاست

۳- برای پُرپار کردن روزهای زندگی چه باید کرد؟ - باید بیندیشی و هر روز کار سودمندی انجام دهی.

«روزی که در آن نکرده‌ای کار / آن روز ز عمر خویش مشمار»

شعری که خواندیم، سرشار از موعظه و پند و اندرز است. شاعران و نویسندگان همه ملّت‌ها، سروده‌ها و نوشته‌هایی دارند که در آنها، راه بهتر زیستن و خوشبختی و سعادت را نشان می‌دهند. به این نوع سروده‌ها و نوشته‌ها ادبیات اندرزی یا تعلیمی می‌گویند. «بوستان» و «گلستان» سعدی، «مثنوی معنوی» مولوی و «کلیله و دمنه» از بهترین نمونه‌های ادبیات تعلیمی ایران به شمار می‌آیند.

۱- پیامبر می‌فرماید:

«قُولُوا الْحَقَّ وَ لَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ: حق را بگویید؛ هر چند به زیانتان باشد.»

درباره ارتباط این سخن گهربار با متن درس، در گروه گفت و گو کنید.

با بیت پیش رو نزدیکی معنایی دارد: «**زنهار مگو سخن به جز راست / هر چند تو را در آن ضررهاست**»

ما همیشه باید راستگو باشیم؛ ولی گاهی راستگویی به زیان ماست. پیامبر و شعر هر دو به این اشاره می‌کنند که در صورت زیان هم باید راستگو باشیم و از دروغ بپرهیزیم.

۲- شعر «**شوق مهدی**» را با لحن مناسب در گروه بخوانید و شیوه خواندن آن را با خوانش متن این درس مقایسه کنید.

این شعر لحن غنایی دارد و درون مایه آن اندرزی و پندآمیز است.

۱- در متن درس، شکل نوشتاری کدام واژه‌ها با شکل گفتاری آنها متفاوت است؟ آنها را بنویسید. - **خواب، چون، تو، خویش**

۲- بیت‌های درس را که ردیف دارند، بنویسید و زیر قافیه آنها خط بکشید.

با مادر خویش **مهربان** باش / آماده خدمتش به **جان** باش

با چشم ادب نگر **پدر** را / از گفته او **مپیچ** سر را

چون با ادب و **تمیز** باشی / پیش همه کس **عزیز** باشی

۳- در مصراع زیر، متمم و مفعول را مشخص کنید. - متمم: گفته / مفعول: سعادت

«زین گفته، سعادت تو جویم.»

۴- بیت زیر که سروده نظامی است، با کدام قسمت درس ارتباط معنایی دارد؟

غافل منشین نه وقت بازی است / وقت هنر است و سرفرازی است

روزی که در آن نکرده‌ای کار / آن روز ز عمر خویش مشمار

در املای واژه‌های «جزء» و «جز» باید دقت کنیم؛ بخشی «جزء» به معنای «بخشی از کلّ چیزی»

است و «جز» به معنای «مگر، غیر، الا و ...»